

BACKGROUND REPORT

PRAGUE **PRAŽSKÝ**
STUDENT **STUDENTSKÝ**
SUMMIT

HRC

Mimosoudní popravy

Mimosoudní poprav

1 Úvod

Problematika mimosoudních poprav je v současném světě stále aktuální otázkou. Při mimosoudní popravě jsou porušována nejzákladnější lidská práva, která jsou přiznávána všem lidským bytostem mezinárodními úmluvami a deklaracemi.

Spáchání mimosoudních poprav se neváže na konkrétní region či zemi a není ani pravidlem, že se odehrává pouze v zemích s nedemokratickou vládou. Je smutným faktem, že se mimosoudní poprav stále objevují, ať už ze strany policie ve vazbě, nebo ve válečném konfliktu ze strany ozbrojených sil. Nevládní organizace upozorňovaly na provádění mimosoudních poprav například během války v Jižní Osetii¹, ale také v probíhajícím konfliktu v Sýrii.² Další 305 případů mimosoudních poprav bylo zaznamenáno na Filipínách mezi roky 2001 a 2010.³ Jednání, které lze klasifikovat jako mimosoudní popravu, negarantuje zabitým standardní soudní proces a trestní řízení a může jít o svévolný zásah do nejdůležitějšího lidského práva – práva na život. Právě proto se touto problematikou dlouhodobě zabývá Rada pro lidská práva, především skrze zvláštního zpravodaje pro mimosoudní, sumární a svévolné poprav.

V následujícím textu jsou obsaženy definice jednotlivých pojmů, kapitola o obětech mimosoudních poprav, případy a situace, během nichž dochází k mimosoudním popravám. Text obsahuje též kapitolu nastiňující problém cíleného zabití. Nakonec jsou stručně popsány dosavadní kroky OSN v této problematice.

2 Definice jednotlivých pojmů

V rámci problematiky, kterou se zabývá tento text, je pro větší přesnost důležité vymezit určité pojmy.

- **Mimosoudní poprava:** poprava spáchaná např. represivními složkami státu či vládními tajnými agenty, mimo soudní a legální řízení, tedy praktika zcela odporující náležitému právnímu procesu.⁴
- **Sumární poprava:** usmrcení obviněného po, většinou velmi krátkém, soudním procesu, který nesplňoval státní či mezinárodní normy. Oběti se tedy nemohou hájit či odvolat.⁵
- **Svévolná poprava:** zbavení života bez soudního procesu osobou, která byla přímo pověřena vládou daného státu. Stejně tak zabití při spoluúčasti, toleranci nebo při tichém souhlasu vlády bez předchozího soudního procesu.⁶

¹WHITMORE, Brian. Rights Groups Say South Ossetian Militias Burning Georgian Villages. *Radio Free Europe Radio Liberty* [online]. 30. 9. 2008 [cit. 2013-07-13]. Dostupné z: http://www.rferl.org/content/Ossetian_Militias_Burn_Georgian_Villages/1292746.html.

²Syria: Extrajudicial Executions. *Human Right Watch* [online]. 9. 4. 2012 [cit. 2013-07-13]. Dostupné z: <http://www.hrw.org/news/2012/04/09/syria-extrajudicial-executions>.

³LANFER, Anne. Extrajudicial killings – a human rights crisis. *IPON* [online]. December 2010 [cit. 2013-07-23]. Dostupné z: http://www.ipon-philippines.info/fileadmin/user_upload/0bservers/0bserver_Vol.2_Nr.2/0bserver_Vol.2_Nr.2_PoliticalKillings_4.pdf.

⁴*Extra-legal execution* [online]. UNTERM [cit. 2013-07-06]. Dostupné z: <http://unterm.un.org/DGAACS/unterm.nsf/WebView/6E3E8435A06FEDE9852569FD00029B39?OpenDocument>.

⁵*Summary execution* [online]. UNTERM [cit. 2013-07-06]. Dostupné z: <http://unterm.un.org/DGAACS/unterm.nsf/WebView/A3FC669077A3BD98852569FD0002A401?OpenDocument>.

⁶*Arbitrary execution* [online]. UNTERM [cit. 2013-07-06]. Dostupné z: <http://unterm.un.org/DGAACS/unterm.nsf/WebView/06D3318408A22BB38525762000581500?OpenDocument>.

3 Právní rámec

Proti zbavení života, před kterým neproběhl řádný soudní proces, který splňuje všechny jak státní normy, tak mezinárodní standardy, se staví už Všeobecná deklarace lidských práv. Především v článku 3, který říká: „Každý má právo na život, svobodu a osobní bezpečnost.“⁷ A dále poté v článku 10, jenž deklaruje, že každý má právo na proces u nestranného a nezávislého soudu.⁸

Právně vymahatelným se však stal až Mezinárodní pakt o občanských a politických právech. V problematice mimosoudních poprav jsou zásadní články 6 a 14, které navazují na dva již zmíněné články z Všeobecné deklarace lidských práv. Článek 6 říká, že: „Každá lidská bytost má právo na život. Toto právo je chráněno zákonem. Nikdo nebude svévolně zbaven života.“⁹ Článek 14 pak garantuje právo na spravedlivý soudní proces.¹⁰

Dalším důležitým dokumentem z pohledu mimosoudních poprav je Úmluva o právech dítěte. Ta ve svém čl. 37 písm. a říká: „Za trestné činy spáchané osobami mladšími 18 let nebude ukládán trest smrti a trest odnětí svobody na doživotí bez možnosti propuštění na svobodu.“¹¹ Upravuje tedy ilegality spáchání sumárních poprav vůči osobám mladším 18 let.

Během válečného konfliktu právně zabraňují provádění mimosoudních poprav Ženevské úmluvy. Ty jsou povinny dodržovat všechny strany konfliktu. Úmluvy například upravují postavení válečných zajatců a zacházení s nimi, postavení civilistů či raněných účastníků během konfliktu.¹²

4 Oběti mimosoudních poprav

Obětí usmrcenou mimosoudní, sumární nebo svévolnou popravou se může stát prakticky kdokoli. Existují však skupiny osob, které jsou tomuto riziku vystaveny ve větší míře. Následující rozdělení vychází z práce zvláštního zpravodaje pro mimosoudní, sumární a svévolné poprav Philipa Alstona.¹³

1. Jednou z ohrožených skupin jsou ženy, které jsou mnohdy ohroženy touto praktikou ve větší míře než muži. Ženy jsou v některých zemích mnohdy usmrcovány z důvodu rodinné cti. Tyto vraždy ze cti mohou být státem záměrně přehlíženy či dokonce schvalovány. Jinou praktikou, kterou může vláda tolerovat nebo podporovat, jsou vraždy kvůli podezření z praktikování čarodějnictví.
2. Další skupinou jsou aktivisté a ochránci lidských práv. K mimosoudní popravě může například dojít, pokud tyto osoby pátrají po porušování lidských práv během ozbrojeného konfliktu.
3. Uprchlíci a vnitřně vysídlené osoby¹⁴ jsou skupinou, která je ohrožována zejména ze strany armády. V DRC roku 2009 byl uprchlický tábor rwandských Hutuů přepaden vojáky FARDC¹⁵, kteří zabili nejméně 50 uprchlíků a několik žen z tábora odvěkli, znásilnili a zmrzačili.

⁷Všeobecná deklarace lidských práv. Paříž, 1948. Dostupné z: <http://www.osn.cz/dokumenty-osn/soubory/vseobecna-deklarace-lidskych-prav.pdf>.

⁸Tamtéž.

⁹Mezinárodní pakt o občanských a politických právech. New York, 1966. Dostupné z: <http://www.osn.cz/dokumenty-osn/soubory/mezinar.pakt-obc.a.polit.prava.pdf>.

¹⁰Tamtéž.

¹¹Deklarace práv dítěte. New York, 1959. Dostupné z: <http://www.osn.cz/dokumenty-osn/soubory/deklarace-prav-ditete.pdf>.

¹²Marek. Ženevské úmluvy a dodatkové protokoly. *Český červený kříž* [online]. 1. 5. 2013 [cit. 2013-07-06]. Dostupné z: <http://www.cervenykriz.eu/cz/mhp/konvence.htm>.

¹³*Victim groups* [online]. Project on Extrajudicial Executions [cit. 2013-07-12]. Dostupné z: <http://www.extrajudicialexecutions.org/application/media/Handbook%20Chapter%208%20-%20Victim%20Groups%2C%20Handbook.pdf>.

¹⁴Vnitřně vysídlené osoby: obyvatelé, kteří byli nuceni ve velkém počtu opustit své domovy, ale stále zůstávají na území své země.

¹⁵Ozbrojené síly Demokratické republiky Kongo.

4. Domorodé obyvatelstvo je mimosoudně usmrčováno zejména kvůli sporům o pozemky. K nezákonnému zabití tak může dojít během násilného vystěhovávání.
5. Vězni jsou skupina, která je ohrožována především ze strany donucovacích orgánů. K usmrcení může dojít následkem mučení nebo špatných hygienických podmínek ve vazbě.
6. Další ohroženou skupinou jsou novináři. Vůči nim je porušováno právo na život, pokud např. ohrožují vysoce postavené osoby ve státě odhalením informací o porušování zákonů či korupci.
7. Mezi skupiny obětí patří také LGBT¹⁶. Jejich nelegální usmrcení je v některých zemích tiše tolerováno a viníkům je zaručena de facto beztrestnost.
8. Poslední zde zmíněnou skupinou jsou oběti politicky motivovaných vražd. Mohou se jimi stát jak opoziční politici, tak jejich podporovatelé. Tyto kroky mohou být ze strany vládní garnitury obhajovány jako obrana před vypuknutím násilí ze strany opozice.¹⁷

5 Formy a situace, během nichž dochází k mimosoudním popravám

5.1 Mimosoudní popravky během válečných konfliktů

Během válečného konfliktu, ať už mezinárodního či vnitrostátního, je hrozba výskytu mimosoudních poprav značně vysoká. Jen velmi těžko by zde mohl být jmenován válečný konflikt, během kterého nevzniklo podezření z provedení mimosoudní popravky. Mimosoudní popravky mohou být spáchány na civilistech, válečných zajatcích či raněných osobách.¹⁸

Civilní obyvatelstvo je jednou z nejzranitelnějších skupin během válečného konfliktu. Ohroženo však nebývá jen ze strany nepřátelského vojska, ale také ze strany armády vlastního státu. Během konfliktu může docházet k úmyslným nájezdům na vesnice obyvatel, kteří, např. pod hrozbou smrti, byli donuceni odevzdat potraviny či jinak pomoci nepřátelské straně. Oběti tohoto zabíjení pak jsou prohlášeny za nepřátele, což mnohdy doplní podstrčené zbraně, čímž se útok armády ospravedlňuje. Mimosoudní popravky se tak velice těžko dokazují a nejde-li o právní stát, není ani v zájmu samotné vlády, aby byly situace naznačující nezákonné zabití prošetřovány.¹⁹

Nebezpečnou praktikou během válečného konfliktu je odměňování příslušníků armády peněžitě nebo jakýmkoliv dalšími osobními výhodami za zabití nepřítele, ať už ze strany vládních zmocněnců či armádního velení. Toto může vést za prvé k útokům ve snaze zabití civilního obyvatelstva, které je poté označeno za nepřítele. Obětím jsou do rukou dány zbraně nebo je vymyšlen jiný scénář tak, aby to vypadalo jako zabití příslušníka nepřátelské armády. Za druhé hrozí mimosoudní popravky spáchané na zajatcích.²⁰

Další podobou mimosoudních poprav během válečného konfliktu může být takzvané milosrdné zabití. Tedy usmrcení oběti, která předtím utrpěla zranění. Příkladem zde může být incident z roku 2004, který proběhl v Bagdádu. Šlo o zabití iráckého muže příslušníkem spojeneckých sil Rogelio Maynuletem. Incident se odehrál v přítomnosti dalších vojáků, když dotyčný sténal bolestí a údajný příbuzný zraněného muže

¹⁶Lesby, gayové, bisexuálové a transgender osoby.

¹⁷*Victim groups* [online]. Project on Extrajudicial Executions [cit. 2013-07-12]. Dostupné z: <http://www.extrajudicialexecutions.org/application/media/Handbook%20Chapter%208%20-%20Victim%20Groups%2C%20Handbook.pdf>.

¹⁸*Use of force during armed conflict* [online]. Project on Extrajudicial Executions [cit. 2013-07-10]. Dostupné z: <http://www.extrajudicialexecutions.org/application/media/Handbook%20Chapter%201%20Use%20of%20Force%20During%20Armed%20Conflicts5.pdf>.

¹⁹Report of the Special Rapporteur, Mission to Nigeria. New York, 2006. Dostupné z: <http://daccess-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/G06/106/40/PDF/G0610640.pdf?OpenElement>.

²⁰Report of the Special Rapporteur on extrajudicial, summary or arbitrary executions, Mission to Colombia. Geneva, 2010. Dostupné z: <http://daccess-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/G10/132/35/PDF/G1013235.pdf?OpenElement>.

žádal vojáky, aby zraněnému pomohli. Místo toho Rogelio Maynulet muže zastřelil. Z pohledu mezinárodního humanitárního práva jde o nezákonnou praktiku porušující Ženevské úmluvy, podle nichž má být zraněnému jedinci během válečného konfliktu poskytnuta zdravotní péče, nehledě na příslušnost zraněného jedince k dané straně v konfliktu.²¹

5.2 Mimosoudní popravky ve vazbě

Stát má závazek vůči osobě, která byla přemístěna do vazby, aby jí nebyla způsobena újma vůči jejím osobním právům. Některá opatření pro dodržování humanitárních podmínek a zajištění bezpečí osobě ve vazbě a jejich přijetí je podmíněno několika mezinárodními úmluvami, mimo jiné Úmluvou o právech dítěte, třetí a čtvrtou Ženevskou úmluvou a Mezinárodním paktem o občanských a politických právech. Státy jsou také povinny přijmout opatření k přísné soudní kontrole dodržování práv osob ve vazbě.²²

I přesto k mimosoudním popravám ve vazbě dochází. K popravě může dojít zabitím vězně strážným, úmrtím osoby z důvodů mučení ve vazbě nebo úmrtím v důsledku podmínek ve věznici. Mimosoudní popravky ve vazbě nejsou výjimkou v těžkosti dokazování odpovědnosti donucovacích orgánů. Popravky jsou kryty scénářem např. smrti způsobené sebevraždou, těžkým onemocněním nebo útokem na policistu.²³ Prošetření případů, kde je podezření z mimosoudní popravky, také mnohdy ztěžuje nedostatečná ochrana svědků, pro které se svědectví rovná ohrožení svého života.

Toto se projevilo na Srí Lance, kdy v době konfliktu mezi vládou a Tygry osvobození tamilského Ílámu byl známý vtip, že by bylo mnohdy lepší být obětí mimosoudní popravky nežli její svědek. Během tohoto konfliktu byla rozšířena zejména praktika mučení během vazby. Nečinností vyšetřovatelů a soudů se případy mnohdy prodlužovaly. Do roku 2006 bylo v případě mučení ve vazbě podáno 64 obvinění. Pouze pět však vedlo k vynesení rozsudku.²⁴

Situace, která také může vést k mimosoudním popravám během výkonu trestu, je tichý souhlas zodpovědných osob, aby kontrolu nad určitými záležitostmi ve vězení převzal vězeňský gang. Toto se stává, pokud je ve vězení nedostatečný počet pracovníků nebo je z důvodů úspor snížen rozpočet věznice. Tento „odpovědný“ gang tak může kontrolovat problémové vězně a řešit rozpory mezi jednotlivými frakcemi vězňů. K tomu má, na rozdíl od strážců, bezplatné pracovníky ve velkém počtu. Takové gangy se ale následně dopouštějí častého zabíjení ostatních vězňů a jiného porušování jejich práv při toleranci zodpovědných osob ve správě vězení.²⁵

²¹ *Use of force during armed conflict* [online]. Project on Extrajudicial Executions [cit. 2013-07-10]. Dostupné z: <http://www.extrajudicialexecutions.org/application/media/Handbook%20Chapter%201%20Use%20of%20Force%20During%20Armed%20Conflicts5.pdf>.

²² Extrajudicial, summary or arbitrary executions (A/61/311). New York, 2006. Dostupné z: <http://daccess-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N06/488/01/PDF/N0648801.pdf?OpenElement>.

²³ *Deaths in custody* [online]. Project on Extrajudicial Executions [cit. 2013-07-08]. Dostupné z: <http://www.extrajudicialexecutions.org/application/media/Handbook%20Chapter%204%20-%20Deaths%20in%20custody.pdf>.

²⁴ Report of the Special Rapporteur, Mission to Sri Lanka. New York, 2006. Dostupné z: <http://daccess-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/G06/106/40/PDF/G0610640.pdf?OpenElement>.

²⁵ *Deaths in custody* [online]. Project on Extrajudicial Executions [cit. 2013-07-08]. Dostupné z: <http://www.extrajudicialexecutions.org/application/media/Handbook%20Chapter%204%20-%20Deaths%20in%20custody.pdf>.

6 Mimosoudní popravu způsobené příslušníky donucovacích orgánů

Kodex chování pro příslušníky donucovacích orgánů, přijatý Valným shromážděním OSN roku 1979, ve svém článku 3 praví: „Donucovací orgány smějí použít síly jen tehdy, pokud je to nezbytně nutné a v potřebném rozsahu pro plnění svých povinností.“²⁶ Dále také Kodex vysvětluje pojem *příslušníci donucovacích orgánů*.²⁷

Znění výše zmíněného Kodexu však příslušníci policejních sborů v mnoha zemích nerespektují. Může se tak dít kvůli taktice státu rychle snížit vysokou kriminalitu, z důvodu vlastního obohacení ze strany příslušníka donucovacích orgánů nebo kvůli snaze vlády zbavit se nepohodlných lidí. Politické vraždy ze strany policie hrozí především v zemích, kde je policie ovládána politickou garniturou a nedochází tak ke kontrole činnosti policie ze strany politiků, ale k jejímu ovlivňování. K mimosoudním popravám ze strany policie může dojít především během zatýkání podezřelého z trestného činu, během kontrolování davu či během potlačování nepokojů a také při nastalé přestřelce s údajnými zločinci.²⁸

Důvodem k mimosoudním popravám způsobeným policií je také špatně nastavená legislativa daného státu. Ta může být k policistům velmi benevolentní, co se týče použití střelné zbraně. Například v Nigérii byla zahájena v roce 2002 kampaň proti vysoké kriminalitě, ta povolovala policistům střílet za předpokladu, že nastane „velmi těžká situace“. Během sta dní bylo tak zabito 225 podezřelých zločinců a 41 nevinných kolemjdoucích.²⁹

Velmi vážnou a krajní praktikou, při níž dochází k mimosoudním popravám ze strany donucovacích orgánů, jsou akce tzv. policejních komand smrti. Tato komanda smrti jsou speciální jednotky vytvořeny většinou na rozkaz vysoce postaveného policejního důstojníka či vládního úředníka. Jejich účelem je především rychle řešit daný problém, a to eliminací dotyčných osob. Může se např. jednat o členy gangu a domnělé zločince. V Keni bylo odhaleno fungování policejních komand smrti v roce 2008 (i na základě svědectví policejního informátora, který byl sám toho roku zabit). Mimo jiné se také odhalilo fungování komanda smrti zvané Kwekwe. Jeho hlavním úkolem bylo eliminovat domnělé vysoce postavené zločince. Během zabíjení často používali krytí vražd jako nastalou přestřelku se zločinci. Mezi léty 2007 a 2008 mělo dojít k usmrcení 67 osob.³⁰

7 Cílené zabití

Pojem cílené zabití se začal používat v 21. století, byť případy této praktiky byly známy již dříve. Jeho využití je dnes spojeno především s bojem proti terorismu a také s debatou, zda se jedná o legální praktiku nebo o mimosoudní popravu porušující lidská práva a mezinárodní humanitární právo. Z důvodu nejasné situace ohledně legálnosti není cílené zabití zařazeno v tomto textu mezi formy mimosoudních poprav.

Jak už název napovídá, cílené zabití neslouží k zadržení, sledování či získání informací od dané osoby. Záměrem je tuto osobu, která není v držení útočníka, eliminovat. K tomuto účelu se mohou využívat různé prostředky: odstřelovač, střelba z blízka, střelba z vrtulníku, ozbrojená plavidla, bezpilotní letadla (drone), bombové útoky autem a otrávení.³¹

²⁶Code of Conduct for Law Enforcement Officials. New York, 1979. Dostupné z: <http://www1.umn.edu/humanrts/instatee/ilccleo.htm>.

²⁷Všichni příslušníci orgánů činných v trestním řízení, kteří vykonávají pravomoci policie, tedy zejména pravomoci zadržení a zatčení.

²⁸*Use of force by law enforcement officials* [online]. Project on Extrajudicial Executions [cit. 2013-07-09]. Dostupné z: <http://www.extrajudicialexecutions.org/application/media/Handbook%20Chapter%202%20use%20of%20force%20in%20LE.pdf>.

²⁹Report of the Special Rapporteur, Mission to Nigeria. New York, 2006. Dostupné z: <http://daccess-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/G06/106/40/PDF/G0610640.pdf?OpenElement>.

³⁰Report of the Special Rapporteur on extrajudicial, summary or arbitrary executions, Mission to Kenya. Geneva, 2009. Dostupné z: <http://daccess-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/G09/137/05/PDF/G0913705.pdf?OpenElement>.

³¹Report of the Special Rapporteur on extrajudicial, summary or arbitrary executions, Study on targeted killings. Geneva, 2010.

Cílené zabití není pojem, který by byl definován mezinárodním právem, což může být jednou z příčin, proč je jeho použití spojeno s několika kontroverzemi. Mimo válečný konflikt je zbavení života bez předchozího soudního procesu velmi omezeno³² a je přípustné pouze během mála okolností³³.

Toto omezení však neplatí ve válečném konfliktu, kdy se pravidla mění. V mezinárodním válečném konfliktu je důležité rozdělení na civilisty a komatanty³⁴. Komatant má právo vyvíjet nepřátelskou činnost, což je i zabíjení komatantů nepřátelské strany³⁵. Co je však zakázáno mezinárodním humanitárním právem, je útočit na civilisty a civilní objekty.³⁶ Ve vnitrostátním konfliktu takové rozdělení není. Zde vyvstává otázka, zda je boj proti terorismu mezinárodním konfliktem a do jaké míry je tedy pokryt Ženevskými úmluvami.

Když USA vyhlásily válku terorismu po 11. září 2001, stali se, podle mínění části odborníků, příslušníci teroristických skupin jako Al-Kajda komatanty.³⁷ Zde je však problém identifikace příslušníků takovýchto skupin a také to, že teroristický čin může být proveden osobou, která po útoku bude již ve skupině komatantů, avšak před ním je civilistou. Jelikož cílené zabití je spíše používáno k eliminaci jednotlivců, pohlíží se zde na individuální vinu dané osoby než na její postavení v konfliktu (civilista/komatant).

Znepokojivým faktem je, že výběr cílů není schvalován nezávislým orgánem a je přijímán v utajení. Bez jakékoliv šance na obhajobu a vysvětlení jsou eliminovány osoby, které by se domněle měly podílet na teroristických akcích a být příslušníky teroristických skupin.

USA používá k cílenému zabití především bezpilotní letadla (drone). Počet jejich útoků za poslední dobu v Afghánistánu stoupá. Dále jsou využity v Pákistánu a Jemenu. K použití bezpilotních letadel došlo také v Somálsku, Libyi a Iráku.³⁸ Mezi léty 2004 a 2013 mělo dojít na území Pákistánu k 376 útokům provedených bezpilotními letadly, přičemž bylo celkem zabito 2525 - 3613 osob.³⁹

První veřejně známý případ cíleného zabití mimo válečnou zónu ze strany USA proběhl v Jemenu v roce 2002. Obětí byl Al-Harethi, podezřelý z bombového útoku. Úder byl proveden pomocí bezpilotního letadla na auto, ve kterém se Al-Harethi nacházel. Dalšími oběťmi byli čtyři spolucestující, jeden z nich občan USA.⁴⁰

Dalším státem, který využívá praktiku cíleného zabití, je Izrael. Cílem jsou teroristé, především v Gaze. Známým se stal případ Salaha Shehadeha, vůdce militantního křídla Hamásu. Izraelci se rozhodli pro cílené zabití po tom, co palestinské úřady odmítly Shehadeha zatknout, a pozemní operace izraelských vojáků ve městě Gaza byla nemyslitelná. V červenci 2002 tedy izraelská F-16 shodila bombu na Shehadehův dům. Výsledkem bylo, že cíl útoku byl usmrcen, s ním jeho rodina a dalších 11 civilistů. Po tomto se veřejné mínění zcela obrátilo proti izraelské armádě a došlo i k obžalobě vysoce postavených důstojníků. Rok poté se mělo sejít deset vedoucích představitelů Hamásu v prvním patře určité budovy v Gaze. Izraelská armáda se po předchozí zkušenosti rozhodla použít naváděnou raketu čtvrtinové váhy, než vážila bomba z útoku před rokem. Raketa na budovu dopadla chvilku poté, co cílová skupina z prvního patra odešla. Budova po výbuchu zůstala stabilní, a tudíž představitelé Hamásu unikli s několika škrábanci.⁴¹

Dostupné z: <http://www.refworld.org/docid/4c0767ff2.html>.

³²Tamtéž.

³³Takovou okolností může např. být sebeobrana, pokud daná osoba představuje bezprostřední ohrožení.

³⁴Komatanti jsou příslušníci veškerých ozbrojených sil, civilisté jsou pak všichni ostatní.

³⁵JUKL, Marek. Ženevské úmluvy a dodatkové protokoly. *Český červený kříž* [online]. 1. 5. 2013 [cit. 2013-07-11]. Dostupné z: <http://www.cervenykruz.eu/cz/mhp/konvence.htm>

³⁶Existují striktně vymezené výjimky, kdy je útok možný, např. zneužití civilního objektu pro vojenské účely.

³⁷EVIATAR, Daphne. A „terrorist“ is no „enemy Komatant“. *Reuters* [online]. 24. 4. 2013 [cit. 2013-07-11]. Dostupné z: <http://blogs.reuters.com/great-debate/2013/04/24/a-terrorist-is-no-enemy-combatant/>.

³⁸WOODS, Chris a ROSS, Alice K. Revealed: US and Britain launched 1,200 drone strikes in recent wars. *The Bureau of Investigative Journalism* [online]. 4. 12. 2012 [cit. 2013-07-11]. Dostupné z: <http://www.thebureauinvestigates.com/2012/12/04/revealed-us-and-britain-launched-1200-drone-strikes-in-recent-wars/>.

³⁹*Covert Drone War* [online]. The Bureau of Investigative Journalism [cit. 2013-10-25]. Dostupné z: <http://www.thebureauinvestigates.com/category/projects/drones/>.

⁴⁰BLUM, Gabriella a Heymann, Philip. Law and Policy of Targeted Killing. *National Security Journal* [online]. 27. 6. 2010 [cit. 2013-07-11]. Dostupné z: <http://harvardnsj.org/2010/06/law-and-policy-of-targeted-killing>.

⁴¹Tamtéž.

8 Dosavadní kroky OSN v problematice mimosoudních poprav

8.1 Dokumenty OSN

Významný dokument v problematice mimosoudních, sumárních a svévolných poprav je rezoluce Třetího výboru Valného shromáždění. Tato rezoluce Mimosoudní, sumární a svévolné poprav⁴² je přednášena na zasedání Třetího výboru každé dva roky, aby byl dokument případně upraven a poté se o něm opět hlasovalo. Je v ní obsažen především apel na všechny státy, aby chránily právo na život všech osob. Od roku 1999 obsahuje také pojem, pro dokumenty OSN nezvyklý, *sexuální orientace*.⁴³ V bodu 6(b) se totiž praví, že Valné shromáždění apeluje na státy, aby rychle a důkladně prošetřily veškeré zabíjení, včetně těch, které jsou zaměřeny na specifickou skupinu osob, a je zde výslovně zmíněno: „*všechny vraždy spáchané z jakéhokoli diskriminačního důvodu, včetně sexuální orientace*.“⁴⁴ V roce 2012 pak byl do bodu 6(b) doplněn pojem genderová identita. Je zde nutno dodat, že se v roce 2010 na zasedání Třetího výboru Valného shromáždění povedlo určitým státům z Asie a Afriky slovní spojení sexuální orientace z rezoluce vyškrtnout. To však bylo téhož roku zvráceno, když o dokumentu hlasovalo celé Valné shromáždění.⁴⁵

Dalšími dokumenty jsou roční zprávy zvláštního zpravodaje pro mimosoudní, sumární a svévolné poprav, které jsou přednášeny na zasedání Rady pro lidská práva. V těchto zprávách zvláštní zpravodaj shrnuje své hlavní aktivity v daném roce. Vícekrát do roka pak zvláštní zpravodaj předkládá Radě pro lidská práva své shrnující zprávy z misí do daných států.

8.2 Zvláštní zpravodaj pro mimosoudní, sumární a svévolné poprav

Schválení mandátu pro zvláštního zpravodaje zabývajícího se sumárními a svévolnými popravami bylo důkazem zvýšeného zájmu mezinárodního společenství o porušování práva na život. První podoba mandátu byla schválena Ekonomickou a sociální radou na popud Komise pro lidská práva, která své stanovisko formulovala v rezoluci 1982/29 roku 1982. Téhož roku byl tedy na půdě Ekonomické a sociální rady vytvořen mandát pro *sumární a svévolné poprav* na základě rezoluce 1982/35. Prvním zvláštním zpravodajem se stal S. Amos Wako z Keni. Mandát byl poté průběžně obnovován a roku 1992 byl název mandátu změněn na *mimosoudní, sumární a svévolné poprav*, což naznačuje širší mandát pro zjišťování porušování práva na život.⁴⁶

Od roku 2010 je zvláštním zpravodajem Christof Heyns z JAR. Před ním se zhostili této práce dohromady čtyři zpravodajové od vytvoření mandátu roku 1982.⁴⁷ Mandát zvláštního zpravodaje pro mimosoudní, sumární a svévolné poprav se vztahuje na všechny země, nehledě na to, jestli ratifikovaly příslušné mezinárodní úmluvy. Rada pro lidská práva zvláštního zpravodaje pověřila, aby v rámci mandátu:

⁴²Extrajudicial, summary or arbitrary executions. New York, 2012. Dostupné z: http://www.un.org/ga/search/view_doc.asp?symbol=A/C.3/67/L.36.

⁴³UN removes reference to sexual orientation from resolution on extrajudicial killing [online]. ORAM [cit. 2012-07-10]. Dostupné z: <http://www.oraminternational.org/en/pressroom/media-highlights/252-first-survey-of-international-refugee-assistance-organizations-finds-widespread-failures-to-protect-lesbian-gay-bisexual-transgender-and-intersex-refugees>.

⁴⁴Extrajudicial, summary or arbitrary executions. New York, 2012. Dostupné z: http://www.un.org/ga/search/view_doc.asp?symbol=A/C.3/67/L.36.

⁴⁵Governments Condemn Extrajudicial Executions in Seminal UN Vote [online]. IGLHRC [cit. 2013-07-10]. Dostupné z: <http://www.iglhrc.org/content/governments-condemn-extrajudicial-executions-seminal-un-vote>.

⁴⁶Special Rapporteur on extrajudicial, summary or arbitrary executions [online]. OHCHR [cit. 2013-07-08]. Dostupné z: <http://www2.ohchr.org/english/issues/executions/>.

⁴⁷Christof Heyns (JAR) od 2010, Philip Alston (Austrálie) 2004–2010, Asma Jahangir (Pákistán) 1998–2004, Bacre Waly Ndiaye (Senegal) 1992–1998, S. Amos Wako (Keňa) 1982–1992.

- a) pokračoval ve zkoumání situace mimosoudních, sumárních a svévolných poprav za všech okolností a z jakéhokoliv důvodu, předkládal jednou ročně, spolu se závěry a doporučeními, své poznatky Radě a Valnému shromáždění a upozornil Radu na vážné situace mimosoudních, okamžitých nebo svévolných poprav, které vyžadují okamžitou pozornost, nebo kde by včasné opatření mohlo zabránit dalšímu zhoršení;
- b) pokračoval v upozorňování vysokého komisaře pro lidská práva na vážné situace mimosoudních, sumárních a svévolných poprav, které vyžadují okamžitou pozornost, nebo kde by včasné opatření mohlo zabránit dalšímu zhoršení;
- c) účinně reagoval na informace, které obdrží, zejména pokud mimosoudní, sumární a svévolná poprava bezprostředně hrozí nebo se už udála;
- d) posílil další dialog s vládami a zabýval se podrobněji doporučeními ve zprávách sepsaných po návštěvě určité země;
- e) pokračoval v monitorování implementace stávajících mezinárodních norem týkající se záruk a omezení uložení trestu smrti, s ohledem na připomínky ze strany Výboru pro lidská práva při výkladu článku 6 Mezinárodního paktu o občanských a politických právech, stejně jako druhého opčního protokolu;
- f) uplatňoval genderovou perspektivu v jeho práci.⁴⁸

Mezi hlavní metody práce zvláštního zpravodaje patří tzv. naléhavá výzva. Tu zvláštní zpravodaj posílá vládě daného státu, pokud se domnívá, že může dojít k nezákonnému zabití. To se týká také případů, kdy by hrozilo vyhoštění osoby do země, kde hrozí porušení jejích práv.⁴⁹ Další metodou je reagování na individuální stížnosti. Zvláštní zpravodaj na základě stížnosti kontaktuje vládu s žádostí o souhrn faktů a žádostí o objasnění. V některých případech státy v této záležitosti se zvláštním zpravodajem nespolupracují.⁵⁰

Další náplní práce je návštěva vybraných států. Účelem návštěvy je získat informace o případném porušování práva na život. Výsledkem je zpráva, která mimo jiné obsahuje doporučení pro vládu, která by měla přispět k většímu respektování práva na život.⁵¹

9 Závěr

Je očividné, že boj proti mimosoudním popravám se neblíží ke svému konci, a lze říci, že se k němu ještě dlouho neposune. V boji proti této problematice je klíčový postoj jednotlivých států – jak se vypořádají se situací, že na jejich území proběhla mimosoudní poprava. Světové společenství může státům podat pomocnou ruku a spoluprací připravit půdu pro vyšetření a následné potrestání viníka.

Z údajů zpracovaných zvláštním zpravodajem pro mimosoudní, sumární a svévolné popravu se ukazuje, že na jeho navázání komunikace s vládami států ohledně této problematiky (např. naléhavé výzvy) za poslední tři roky nebylo odpovězeno ve více jak polovině případů.

Jakkoliv je však postoj jednotlivých států důležitý, mezinárodní společenství by mělo jasně deklarovat svoje pevné rozhodnutí se touto otázkou vážně zabývat.

⁴⁸Mandate of the Special Rapporteur on extrajudicial, summary or arbitrary executions. Geneva, 2011. Dostupné z: <http://daccess-ny.un.org/doc/RESOLUTION/GEN/G11/142/92/PDF/G1114292.pdf?OpenElement>.

⁴⁹Fact Sheet No. 11 (Rev.1), *Extrajudicial, Summary or Arbitrary Executions* [online]. OHCHR [cit. 2013-07-08]. Dostupné z: <http://www.ohchr.org/Documents/Publications/FactSheet11rev.1en.pdf>.

⁵⁰Report of the Special Rapporteur on extrajudicial, summary or arbitrary executions. Geneva, 2013. Dostupné z: <http://daccess-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/G13/140/38/PDF/G1314038.pdf?OpenElement>.

⁵¹The UN Special Rapporteur on extrajudicial, summary or arbitrary executions [online]. Project on extrajudicial executions [cit. 2013-07-08]. Dostupné z: <http://www.extrajudicialexecutions.org/About>.

10 Otázky k zamyšlení

- Jak státy, ve kterých byla indikována mimosoudní poprava, nasměrovat k prošetření incidentu, případně zodpovědnosti?
- Jaké kroky by státy měly učinit, aby zabránily spáchání mimosoudní popravy?
- Je mandát zvláštního zpravodaje pro mimosoudní, sumární a svévolné popravy vytvořený tak, aby mohl podrobně zmapovat situaci a efektivně informovat Radu pro lidská práva?
- Je praktika cíleného zabíjení přijatelným nástrojem, např. ve válce proti terorismu, nebo jde o porušování lidských práv? Měla by Rada pro lidská práva přijmout dokument ohledně této problematiky?

11 Seznam doporučených a rozšiřujících zdrojů

1. Webová stránka zvláštního zpravodaje pro mimosoudní, sumární a svévolné popravy při stránkách Úřadu vysokého komisaře pro lidská práva. Obsahuje též odkazy na dokumenty zvláštního zpravodaje a jiné dokumenty týkající se této problematiky.
Dostupné z: <http://www.ohchr.org/EN/Issues/Executions/Pages/SRExecutionsIndex.aspx>.
2. Část Country Situations na webové stránce Project on Extrajudicial Executions. Obsahuje komunikaci zvláštního zpravodaje s jednotlivými státy, popřípadě také zprávy z návštěvy dané země.
Dostupné z: <http://www.extrajudicialexecutions.org/CountrySituations/>.

12 Seznam použité literatury

BLUM, Gabriella a Heymann, Philip. Law and Policy of Targeted Killing. National Security Journal [online]. 27. 6. 2010 [cit. 2013-07-11]. Dostupné z: <http://harvardnsj.org/2010/06/law-and-policy-of-targeted-killing/>.

Code of Conduct for Law Enforcement Officials. New York, 1979. Dostupné z: <http://www1.umn.edu/humanrts/instreet/i1ccleo.htm>.

Deklarace práv dítěte. New York, 1959. Dostupné z: <http://www.osn.cz/dokumenty-osn/soubory/deklarace-prav-ditete.pdf>.

EVIATAR, Daphne. A „terrorist“ is no „enemy Kombatant“. Reuters [online]. 24. 4. 2013 [cit. 2013-07-11]. Dostupné z: <http://blogs.reuters.com/great-debate/2013/04/24/a-terrorist-is-no-enemy-combatant/>.

Extrajudicial, summary or arbitrary executions. New York, 2012. Dostupné z: http://www.un.org/ga/search/view_doc.asp?symbol=A/C.3/67/L.36.

Extrajudicial, summary or arbitrary executions (A/61/311). New York, 2006. Dostupné z: <http://daccess-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N06/488/01/PDF/N0648801.pdf?OpenElement>.

Syria: Extrajudicial Executions. Human Right Watch [online]. 9. 4. 2012 [cit. 2013-07-13]. Dostupné z: <http://www.hrw.org/news/2012/04/09/syria-extrajudicial-executions>.

Governments Condemn Extrajudicial Executions in Seminal UN Vote [online]. IGLHRC [cit. 2013-07-10]. Dostupné z: <http://www.iglhrc.org/content/governments-condemn-extrajudicial-executions-seminal-un-vote>.

JUKL, Marek. Ženevské úmluvy a dodatkové protokoly. Český červený kříž [online]. 1. 5. 2013 [cit. 2013-07-06]. Dostupné z: <http://www.cervenyriz.eu/cz/mhp/konvence.htm#B3>.

LANFER, Anne. Extrajudicial killings – a human rights crisis. IPON [online]. December 2010 [cit. 2013-07-23]. Dostupné z: http://www.ipon-philippines.info/fileadmin/user_upload/Observers/Observer_Vol.2_Nr.2/Observer_Vol.2_Nr.2_PoliticalKillings_4.pdf.

Mandate of the Special Rapporteur on extrajudicial, summary or arbitrary executions. Geneva, 2011. Dostupné z: <http://daccess-dds-ny.un.org/doc/RESOLUTION/GEN/G11/142/92/PDF/G1114292.pdf?OpenElement>.

Mezinárodní pakt o občanských a politických právech. New York, 1966. Dostupné z: <http://www.osn.cz/dokumenty-osn/soubory/mezinar.pakt-obc.a.polit.prava.pdf>.

Fact Sheet No. 11 (Rev.1), Extrajudicial, Summary or Arbitrary Executions [online]. OHCHR [cit. 2013-07-08]. Dostupné z: <http://www.ohchr.org/Documents/Publications/FactSheet11rev.1en.pdf>.

Special Rapporteur on extrajudicial, summary or arbitrary executions [online]. OHCHR [cit. 2013-07-08]. Dostupné z: <http://www2.ohchr.org/english/issues/executions/>.

UN removes reference to sexual orientation from resolution on extrajudicial killing [online]. ORAM [cit. 2013-07-10]. Dostupné z: <http://www.oraminternational.org/en/pressroom/media-highlights/252-first-survey-of-international-refugee-assistance-organizations-finds-widespread-failures-to-protect-lesbian-gay-bisexual-transgender-and-intersex-refugees>.

Deaths in custody [online]. Project on Extrajudicial Executions [cit. 2013-07-08]. Dostupné z: <http://www.extrajudicialexecutions.org/application/media/Handbook%20Chapter%204%20-%20Deaths%20in%20custody.pdf>.

The UN Special Rapporteur on extrajudicial, summary or arbitrary executions [online]. Project on extrajudicial executions [cit. 2013-07-08]. Dostupné z: <http://www.extrajudicialexecutions.org/About>. Use of force by law enforcement officials [online]. Project on Extrajudicial Executions [cit. 2013-07-09]. Dostupné z: <http://www.extrajudicialexecutions.org/application/media/Handbook%20Chapter%202%20use%20of%20force%20in%20LE.pdf>.

Use of force during armed conflict [online]. Project on Extrajudicial Executions [cit. 2013-07-10]. Dostupné z: <http://www.extrajudicialexecutions.org/application/media/Handbook%20Chapter%201%20Use%20of%20Force%20During%20Armed%20Conflicts5.pdf>.

Victim groups [online]. Project on Extrajudicial Executions [cit. 2013-07-12]. Dostupné z: <http://www.extrajudicialexecutions.org/application/media/Handbook%20Chapter%208%20-%20Victim%20Groups%2C%20Handbook.pdf>.

Report of the Special Rapporteur on extrajudicial, summary or arbitrary executions. Geneva, 2013. Dostupné z: <http://daccess-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/G13/140/38/PDF/G1314038.pdf?OpenElement>.

Report of the Special Rapporteur on extrajudicial, summary or arbitrary executions, Mission to Colombia. Geneva, 2010. Dostupné z: <http://daccess-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/G10/132/35/PDF/G1013235.pdf?OpenElement>.

Report of the Special Rapporteur on extrajudicial, summary or arbitrary executions, Study on targeted killings. Geneva, 2010. Dostupné z: <http://www.refworld.org/docid/4c0767ff2.html>.

Report of the Special Rapporteur on extrajudicial, summary or arbitrary executions, Mission to Kenya. Geneva, 2009. Dostupné z: <http://daccess-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/G09/137/05/PDF/G0913705.pdf?OpenElement>.

Report of the Special Rapporteur, Mission to Nigeria. New York, 2006. Dostupné z: <http://daccess-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/G06/106/40/PDF/G0610640.pdf?OpenElement>.

Report of the Special Rapporteur, Mission to Sri Lanka. New York, 2006. Dostupné z: <http://daccess-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/G06/106/40/PDF/G0610640.pdf?OpenElement>.

Covert Drone War [online]. The Bureau of Investigative Journalism [cit. 2013-10-25]. Dostupné z: <http://www.thebureauinvestigates.com/category/projects/drones/>.

Arbitrary execution [online]. UNTERM [cit. 2013-07-06]. Dostupné z: <http://unterm.un.org/DGAACS/unterm.nsf/WebView/06D3318408A22BB38525762000581500?OpenDocument>.

Extra-legal execution [online]. UNTERM [cit. 2013-07-06]. Dostupné z: <http://unterm.un.org/DGAACS/unterm.nsf/WebView/6E3E8435A06FEDE9852569FD00029B39?OpenDocument>.

Summary execution [online]. UNTERM [cit. 2013-07-06]. Dostupné z: <http://unterm.un.org/DGAACS/unterm.nsf/WebView/A3FC669077A3BD98852569FD0002A401?OpenDocument>.

Všeobecná deklarace lidských práv. Paříž, 1948. Dostupné z: <http://www.osn.cz/dokumenty-osn/soubory/vseobecna-deklarace-lidskych-prav.pdf>.

WHITMORE, Brian. Rights Groups Say South Ossetian Militias Burning Georgian Villages. Radio Free Europe Radio Liberty[online]. 30. 9. 2008 [cit. 2013-07-13]. Dostupné z: http://www.rferl.org/content/Ossetian_Militias_Burn_Georgian_Villages/1292746.html.

WOODS, Chris a ROSS, Alice K. Revealed: US and Britain launched 1,200 drone strikes in recent wars. The Bureau of Investigative Journalism [online]. 4. 12. 2012 [cit. 2013-07-11]. Dostupné z: <http://www.thebureauinvestigates.com/2012/12/04/revealed-us-and-britain-launched-1200-drone-strikes-in-recent-wars/>.

Autor: Matěj Křepinský
Imprimatur: Ondřej Srb, Vojtěch Bahenský
Jazyková úprava: Lucie Gregůrková, Anežka Majdáková, Iveta Zetochová, Martina Kotasová
Odborná spolupráce: Výzkumné centrum AMO
Grafická úprava: Veronika Maurerová, Michal Zikmund
Nasázeno programem $\text{\LaTeX}$.

Model OSN

Vydala Asociace pro mezinárodní otázky
pro potřeby XIX. ročníku Pražského studentského summitu.

© AMO 2013

Asociace pro mezinárodní otázky,
Žitná 27, 110 00 Praha 1
Tel./fax: +420 224 813 460
e-mail: summit@amo.cz
IČ: 65 99 95 33

www.amo.cz
www.studentsummit.cz

Top partneři

Generální partner Modelu OSN

Hlavní partner Modelu OSN

Hlavní partner modelu NATO

Ministerstvo zahraničních věcí
České republiky

Model NATO is co-sponsored by
the North Atlantic Treaty Organization

Hlavní partner Modelu EU

Partner konference

Univerzitní partner

Partner zahájení

Partner jednání

Partneři Modelů

Embassy of Canada
Ambassade du Canada

Botschaft
der Bundesrepublik Deutschland
Prag

Mediální partneři

Hlavní mediální partner

Hlavní mediální partner

Partner Chronicle

**Asociace
pro mezinárodní
otázky**
Association
for International
Affairs

Pražský studentský summit
projekt Asociace pro mezinárodní otázky